

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента

д.е.н., професора, доцента кафедри смарт-економіки

Шацької Зорини Ярославівни

на дисертаційну роботу Тимкован Владислави Ігорівни

на тему: «Стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань
на регіональному рівні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах глибоких трансформаційних процесів всіх сфер економіки України, спричинених загостренням військових викликів, кліматичних змін, виснаженням природних ресурсів та необхідністю подальшої інтеграції у європейський економічний простір, особливого значення набуває сталий розвиток агропромислового комплексу, зокрема на регіональному рівні. Саме цей сектор стає життєво важливим для забезпечення зайнятості населення, соціального розвитку сільських територій, валютної стабільності держави та національної продовольчої безпеки. Проте його розвиток часто супроводжується дисбалансами між економічним розвитком, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. На регіональному рівні ці дисбаланси проявляються особливо гостро через нерівномірність економічного розвитку агропромислових формувань, деградацію сільськогосподарських земель, недосконалістю управлінських підходів, низького рівня інноваційності та слабого зв'язку між науковими дослідженнями і практикою господарювання.

В умовах значних втрат виробничих потужностей, скорочення оброблюваних площ, пошкодження сільськогосподарської інфраструктури та зростаючих екологічних ризиків надзвичайно важливим є питання стратегічного бачення майбутнього аграрної сфери. У цьому контексті виникає об'єктивна потреба у науковому обґрунтуванні стратегічних пріоритетів, які б

дозволили гармонізувати економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну стійкість агропромислових формувань з урахуванням регіональних особливостей.

Особливої уваги потребує регіональний рівень управління, де безпосередньо формуються умови ведення аграрного бізнесу. Врахування локальних ризиків, доступу до ресурсів, особливостей природного середовища та соціальної інфраструктури дозволяє точніше визначити стратегічні пріоритети та забезпечити дієву реалізацію принципів сталого розвитку. При цьому сталий розвиток агропромислових формувань стає пріоритетом не лише, як інструмент подолання наслідків криз, але й як основа для побудови сильної, конкурентоспроможної, екологічно відповідальної галузі в майбутньому. Відсутність дієвих механізмів реалізації сталого розвитку АПК, а також потреба у вдосконаленні стратегічного планування на місцевому рівні обумовлюють наукову новизну, практичну значущість і теоретичну цінність теми дослідження.

Отже, актуальність теми дослідження визначається потребою у створенні дієвих регіональних моделей управління агропромисловими формуваннями, які б відповідали сучасним викликам та інтегрувалися у загальнонаціональні та міжнародні тренди сталості. Формування стратегічного бачення розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні дозволить створити умови для довготривалого зростання, збереження природного середовища, підвищення добробуту сільського населення та підсилення конкурентних переваг вітчизняного АПК у глобальному вимірі. Таким чином, тематика дисертаційного дослідження Тимкован В. І. є своєчасною, теоретично значущою і практично орієнтованою, оскільки вона відповідає нагальним потребам реформування агропромислового комплексу в контексті глобальних трансформацій та кліматичних змін.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.
Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну. Основні

положення та результати дисертаційного дослідження використані при виконанні науково-дослідної роботи за темою: «Базові компоненти сучасного розвитку економічної системи України» (номер державної реєстрації 0120U104672), в межах якої автором сформовано стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань, що підтверджує актуальність та цінність напрацювань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхня достовірність. Під час вивчення дисертаційної роботи Тимкован Владислави Ігорівни, було визначено, що наукові положення, висновки та рекомендації, наведені автором, мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлено глибоким аналізом наукових здобутків вітчизняних та закордонних науковців й інших аналітичних та статистичних джерел щодо розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні.

Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор комплексно підійшов до постановки проблеми, формулювання задач, обрав вірні методи та прийоми дослідження.

Дослідження базуються на сучасній методологічній базі, яку формують сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Достовірність наукових результатів та обґрунтованість наведених автором висновків зумовлена вірно обраними методами наукового пізнання, зокрема в дисертаційній роботі використано наступні методи: історико-логічний для дослідження генезису та здійснення ретроспективного огляду теоретичних основ і концептуальних засад сталого розвитку; метод узагальнень, наукової абстракції та декомпозиції для теоретичного аналізу, обґрунтування основних понять та категорій; емпіричні методи наукового пізнання для оцінки соціально-економічного стану агропромислових формувань та виявлення причинно-наслідкових зв'язків функціонування аграрного сектору України; кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язків між стратегічними пріоритетами та показниками сталого розвитку; формалізації для ідентифікації сильних та слабких сторін аграрного сектору України; експертні оцінки для визначення

пріоритетних напрямів розвитку; графічні методи для наочного зображення процесу та результатів дослідження. Використані методи відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, а також висновків і розроблених рекомендацій підтверджується їх публікацією в наукових статтях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, у періодичному закордонному науковому виданні, а також у матеріалах профільних всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Опубліковано 16 наукових праць, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях категорії Б, 1 – у міжнародному європейському журналі, 10 робіт апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій, що особисто належить автору, становить 2,56 ум. друк. арк.

Зміст анотації відповідає основним положенням дисертації та висвітлює їх достатньою мірою. Сукупно дисертація складається із трьох розділів, кожен із яких відповідає вирішенню поставлених завдань, а завдання, в свою чергу, відповідають досягненню загальної мети – розробці теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо формування та визначення напрямів реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні. Коректне використання наукових методів дозволило повною мірою вирішити завдання у кожному розділі для досягнення загальної мети. Кожний розділ, в цілому, має чітку структуру та продумане послідовне викладення основних положень.

Отримані результати, які викладені у дисертаційній роботі, ґрунтуються на розвинутих теоретичних положеннях, що враховані у розробленому методичному забезпеченні та практичних рекомендаціях стосовно сталого розвитку регіональних агропромислових формувань. У сукупності вони є логічно обґрунтованими, достовірними та мають науковий інтерес, оскільки спрямовані на підвищення ефективності діяльності агропромислових формувань, що сприятиме забезпеченню сталого розвитку агропромислового комплексу України.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 264 сторінки комп'ютерного тексту, з них основного тексту – 200 сторінок. Матеріали дисертації містять 57 таблиць та 39 рисунків.

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням, результати якого доповнюють, вдосконалюють та визначають нові напрями для подальших наукових розробок у відповідному напрямку. Зокрема можна виокремити наступні наукові нароби автора:

1. Розробка нового підходу до реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку вітчизняних агропромислових формувань на регіональному рівні шляхом поетапного формування, реалізації та контролю ESG-стратегії із визначенням ключових функцій, інструментарію, ESG-показників, організаційно-економічного супроводу, економічного забезпечення ефективного вирішення завдань сталого розвитку агропромислових формувань.
2. Виокремлення інноваційного, екологічного та соціально-структурного пріоритетів, як ключових чинників сталого розвитку вітчизняних агропромислових формувань, що сприяє узгодженню їх регіональних потреб із національними та глобальними орієнтирами сталого розвитку, що забезпечує активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності та сприяє розвитку сільських територій в контексті підвищення економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної стабільності в умовах дестабілізуючих викликів.
3. Запропоновано методичний підхід до здійснення структурно-функціональної трансформації вітчизняних агропромислових формувань в контексті соціально-економічних, організаційних та виробничих змін в аграрному секторі, що дозволило виявити дестабілізуючі чинники, які гальмують регіональне відновлення аграрного сектору, а також сформувати напрями адаптації агропромислових формувань в умовах кліматичних змін, військових викликів та цифровізації економіки.
4. Розробка комплексної рамки організаційно-економічного забезпечення стратегічного управління розвитком агропромислових формувань

регіону в умовах воєнного стану, екологічної нестабільності та економічних ризиків на основі формування регіональних програм реалізації Цілей сталого розвитку шляхом удосконалення організаційно-економічних засад формування та реалізації державних ініціатив і регіональної політики у сфері забезпечення сталого розвитку агропромислових формувань.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць дає підстави стверджувати, що наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації були отримані здобувачкою самостійно та містять низку теоретичних засад, науково-практичних підходів та практичних рекомендацій щодо сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні. Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні, зокрема:

уперше:

розроблено підхід до організаційно-економічного супроводу процесу реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні на підставі виділення складових та формування послідовності його етапів, що дозволяє структурувати процедуру впровадження, реалізації та контролю ESG-стратегії із визначенням функцій та інструментарію економічного забезпечення ефективного вирішення завдань сталого розвитку агропромислових формувань;

удосконалено:

систематизацію стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань як чинників досягнення цілей сталого розвитку, яка, на відміну від існуючих, визначає інноваційний, екологічний та соціально-інфраструктурний стратегічні пріоритети, функціонали яких забезпечують узгодження регіональних потреб із національними та глобальними орієнтирами сталого розвитку, сприяють підвищенню адаптивності аграрного сектору до

зовнішніх викликів, активізації інвестиційної діяльності, впровадженню інституційної взаємодії та розвитку сільських територій на засадах екологічної безпеки, цифровізації, соціальної рівноваги й економічної ефективності;

науково-методичний підхід до формування архітектури управління агропромисловими формуваннями, яка, на відміну від традиційних підходів, передбачає впровадження гнучкої, децентралізованої та адаптивної структури координації, що забезпечує збалансовану взаємодію між усіма складовими інтегрованого виробництва та слугує ключовим інструментом реалізації стратегії сталого розвитку аграрного сектору в умовах сучасних викликів;

методичні підходи до узагальнення та систематизації сучасної структурно-функціональної трансформації агропромислових формувань України в умовах воєнного стану, що, на відміну від наявних підходів, дозволило комплексно охарактеризувати соціально-економічні, організаційні та виробничі зміни в аграрному секторі, виокремити регіональні особливості відновлення агровиробництва, виявити чинники деградації мікропідприємництва та обґрунтувати напрями адаптації агропромислових структур до нових викликів через зміну моделі державної підтримки, інституційне зміцнення й диверсифікацію господарювання;

організаційно-економічні засади формування та реалізації державних ініціатив і регіональної політики у сфері забезпечення сталого розвитку агропромислових формувань, що, на відміну від існуючих, ґрунтуються на розробці комплексної рамки організаційно-економічного забезпечення стратегічного управління розвитком агропромислових формувань регіону в умовах воєнного стану, екологічної нестабільності та економічних ризиків, використанні регіональних програм реалізації Цілей сталого розвитку та враховують необхідність когеренції економічних інтересів суб'єктів аграрного сектору;

набули подальшого розвитку:

науково-практичні засади сталого розвитку агропромислових формувань, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає уточнення

сутності дефініцій «сталий розвиток» та «сталий розвиток сільського господарства» в контексті аграрного виробництва, визначення їх ключових складових і специфічних характеристик із урахуванням екологічних, економічних та соціальних аспектів сталості, а також обґрунтування об'єктивного характеру трансформаційних процесів у сільськогосподарській сфері відповідно до цілей сталого розвитку, що сприяє формуванню стратегічних пріоритетів для забезпечення збалансованого функціонування аграрного сектору;

науково-методичні підходи та аналітично-інформаційне забезпечення процесу реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на основі формування структурно-функціональної моделі стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань регіону, яка, на відміну від існуючих підходів, базується на застосуванні методу аналізу ієрархій (АНР) для обґрунтування вагомості ключових пріоритетів розвитку та включає інтеграцію системи ключових показників результативності (KPI) як інструменту об'єктивного моніторингу досягнення цілей сталості в аграрному секторі.

Практичне значення результатів дослідження. Практична значущість роботи проявляється у можливості застосування розроблених рекомендацій у діяльності регіональних органів влади, агропідприємств та територіальних громад. Запропоновані заходи апробовані та впроваджені в практичну діяльність суб'єктів господарювання Вінницької області, що підтверджує прикладну цінність отриманих результатів. Застосування результатів досліджень та пропозицій Тимкован В. І. щодо визначення найбільш ефективних інноваційних рішень та формування стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку ТОВ «Інвестиційна група ДАД» вбачається доцільним, своєчасним та важливим, що сприятиме оптимізації системи стратегічних пріоритетів відповідно до цілей та завдань інноваційного розвитку підприємства, а також забезпечить можливість формування ефективної стратегії їх реалізації (довідка № 21-014/2 від 16.10.2024 р.).

Актуальними є, в тому числі, рекомендації з формування стратегічного бачення експортного потенціалу, оцінки зовнішнього середовища, оптимізації управлінських рішень та впровадження інноваційних підходів до виробничих процесів діяльності ФГ «Придніпровське» (довідка №28 від 27.11.2024 р.).

Застосування отриманих результатів в роботі Іллінецької міської ради свідчить про їх практичну значущість щодо удосконалення нефінансової звітності, шляхом інтеграції звітності зі сталого розвитку в систему стратегічного управління, що є актуальними та важливими з точки зору її імплементації в роботі органів місцевого самоврядування.

Основні теоретичні результати й науково-практичні рекомендації автора впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисципліни «Макро-, мікроекономіка» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 051 Економіка (довідка №06-82/880 від 18.04.2025 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За результатами дослідження автором опубліковано 16 наукових праць, у тому числі: 1 стаття в міжнародному науковому журналі та 5 статей у фахових виданнях України категорії «Б», 10 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Основні положення і висновки, викладені в дисертації, доповідалися й одержали схвалення на 10 науково-практичних конференціях, зокрема, IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» (м. Київ, 7 жовтня 2022 року); III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку» (м. Київ, 10 червня 2022 року); VII Міжнародно-практичній конференції «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (August 16, 2024; Oxford, UK); V Всеукраїнській конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості» (м. Київ, 15 листопада 2024 року); IV Міжнародній науково-теоретичній конференції

«Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations» (August 11, 2023; Amsterdam, Netherlands); VII Міжнародній науково-практичній конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary» (м. Вінниця, 16 лютого 2024 року); V Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку» (м. Київ, 23 квітня 2024 року); I Міжнародній науковій конференції МЦНД «Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація» (м. Кременчук, 16 лютого 2024 року).

Дотримання норм академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. В процесі роботи над дисертацією Тимкован В.І. дотримувалася академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено загальний особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Тимкован В. І., вважаємо за доцільне висвітлити наступні зауваження та дискусійні положення:

1. Робота містить добре структуровану аналітичну матрицю відповідності між ключовими Цілями сталого розвитку та видами агропромислової діяльності (стор. 171-172). Однак після матриці в умовних позначеннях не наведено оціночну шкалу, що ускладнює її трактування. Також доцільним було б наведення прикладу застосування матриці на досліджених

агропромислових формуваннях, що зробило б викладений матеріал більш практично орієнтованим.

2. У роботі проведено SWOT-аналіз для виявлення сильних і слабких сторін галузі сільського господарства України (стор. 72-75), однак результати цього аналізу краще було б поглибити на рівні досліджених окремих агропромислових формувань цього сектору.

3. У роботі вдало наголошено (стор. 81-83) на важливості державної підтримки аграрного сектору, однак не деталізовано механізми її реалізації на регіональному рівні у частині стимулювання інновацій малих і середніх фермерських господарств та агропромислових формувань.

4. У дослідженні наведено приклади взаємодії агропідприємств із місцевими громадами, що засвідчує врахування соціального компоненту сталого розвитку, проте питання інституційної участі самих громад залишено поза увагою.

5. У дисертації ґрунтовно розкрито роль інновацій у розвитку агропромислових формувань, однак доцільним було б поглибити аналіз та надати пропозиції щодо формування інноваційної інфраструктури аграрного сектора (освітні хаби, дорадчі служби, агротехнопарки).

Загалом, дисертація підготовлена на високому науково-теоретичному та практичному рівнях. Вказані вище зауваження та дискусійні положення жодним чином не применшують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи, що не перешкоджає загальній позитивній оцінці роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота на тему «Стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні» є самостійною та завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка».

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Тимкован Владислава Ігорівна, авторка дисертаційної роботи на тему «Стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
доцент кафедри смарт-економіки
Київського національного університету
технологій та дизайну

Зорина ШАЦЬКА

Підпис *Шатська Зорина*
Засвідчую
Зав. КАНЦ *[Signature]*

